

UDK 811.163.42'374
Stručni rad
Primljen 28. siječnja 2002.
Prihvaćen za tisak 6. veljače 2002.

Nives Opačić

Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
10 000 Zagreb
nives.opacic@zg.hinet.hr

ODRAZI ASPEKTUALNOSTI U RJEČNICIMA TIP STRANI JEZIK – HRVATSKI JEZIK

Glagolskom aspektu i oznakama za glagolski aspekt u hrvatskoj dvojezičnoj leksikografiji (ni u onim rječnicima u kojima je polazišni jezik hrvatski, a još manje u onim rječnicima u kojima je polazišni jezik strani) ne pridaje se primjerena pozornost. U ovom radu autorica se bavi dvojezičnim rječnicima tipa strani jezik + hrvatski jezik. Predlaže neke inovacije u obilježavanju glagolskoga aspekta (perfektivni / imperfektivni glagoli) *i na desnoj* (hrvatskoj) strani rječnika, jer bi tim vrlo važnim podatkom naši dvojezični rječnici postali neusporedivo korisniji i upotrebljiviji svim korisnicima.

Ne moramo se posebno truditi zamišljajući kako je to naći se u tuđini, a vladati slabo (ili nikako) jezikom zemlje u koju smo došli. Zacijelo svatko ima i više od jednoga takvog iskustva. Što u takvim situacijama pomaže (barem koliko-toliko-obrazovanim) ljudima? Rječnici. U njima očekujemo da ćemo naći pomoć – riječi (katkada i fraze) kojima ćemo poboljšati komunikaciju s okolinom, čime čovjek stječe i pozitivniji stav prema samom sebi. Sposobnost komunikacije, naime, vrlo je važna ne samo za razmjenjivanje misli nego i za izgrađivanje vlastita samopouzdanja, koje je nerijetko i generator naše opće uspješnosti u privatnom, društvenom i profesionalnom životu. Riječi u rječniku nisu nipošto mrtvo slovo na papiru, nego – ako ih cesarićevski probudimo – mogu postati naša najstvarnija java.

Sudeći po našim dvojezičnim rječnicima, stječe se dojam da je većina naših leksikografa vodila računa samo o hrvatskom izvornom govorniku, sumnjajući da bi se tim istim rječnicima kao pomagalima poželjeli služiti i stranci. Mi Hrvati uvijek smo bili upućeni na učenje stranih jezika, bilo da je strani jezik bio službeni jezik u Hrvatskoj (latinski, njemački) ili u nekim službama u Hrvatskoj (npr. mađarski na Željeznici), pa svoj materinski jezik nismo promatrali i kao strani jezik koji bi željeli učiti pripadnici drugih jezika i naroda. Glavno da mi naučimo bar pabirke stranoga jezika te da se njime možemo sporazumijevati sa svijetom. Zato su i leksikografska djela davala hrvatskim korisnicima u prvom redu one podatke koji su se odnosili na *značenja* strane riječi u hrvatskom jeziku. Popis leksikografskih jedinica, koji u rječnicima tipa strani jezik + hrvatski jezik stoji odmah iza jedinice na stranom jeziku, davao je više-manje iste oznake. To mogu potkrijepiti i nasumce odabrani dvojezični rječnici – od starijih do najnovijih. U svojoj analizi neću se upuštati u ocjenu kakvoće samih rječnika. Ono što me u njima zanima jesu oznake uz glagole.

Francusko-hrvatski rječnik Đure Arhanića i Viktora Živića na desnoj (hrvatskoj) strani niže svršene i nesvršene glagole, ali bez ikakvih oznaka kakav je koji. Na primjer:

batir (batir) graditi; zidati; sašiti; sagraditi; – en l'air graditi u zraku.

Rječnik i inače uz glagole daje samo oznake **va** *verbe actif* = prelazni glagol; **vn** *verbe neutre* = neprelazni glagol; **vpr** *verbe pronominal* = pronominalni (povratni) glagol.

Budući da su oznake o glagolskom vidu u ovom rječniku sasvim izostale, to nepobitno dokazuje da je rječnik bio zamišljen kao pomagalo isključivo *hrvatskim* korisnicima u učenju francuskoga, a ne i potencijalnim francuskim korisnicima u učenju hrvatskoga, jer su autori pošli od pretpostavke da hrvatskim korisnicima nije nužno davati podatke o glagolskom aspektu kad ga oni tako i tako lako prepoznaju i uglavnom dobro upotrebljavaju.

Sličan stav nalazimo i u *Talijansko-hrvatskom rječniku* Mirka De-anovića. Dok uz ostale riječi stoji oznaka kojoj vrsti riječ pripada (imena, zamjenica, pridjev, broj, prilog, prijedlog, veznik, uzvik, član), od oznaka koje se odnose na glagole autor je uveo samo *inf.* (infinitivus) – *infinitivo* infinitiv; *intr.* (intransitivum) – *intransitivo* neprelazan glagol; *tr.* (transitivum) – *transitivo* prelazan glagol. Tako npr. uz **but-**

tare ima 1. *tr. baciti; hititi; oboriti, srušiti; rasipati* – dakle svršene glagole, a nema npr. *bacati*, dok uz glagol **saltare** ima *skočiti, skakati, skoknuti, poskočiti*; uz **scrivere** pak ima *tr. i intr. (na)pisati; sastaviti*; uz **leggere** (*pro*)*čitati*; uz **comprare** *kupiti, kupovati*. Dakle, Deanović navodi i svršene i nesvršene hrvatske glagole (doduše nedosljedno), a još je veća šteta što nije za svaki odredio kojem glagolskom vidu pripada.

Njemačko-hrvatski i Hrvatsko-njemački rječnik Tomislava Ladana i Ivana Markešića u oznakama ni po čemu ne odstupa od starijih rječnika. Ni u dijelu rječnika kojemu je lijeva strana hrvatska nema drukčijih oznaka nego što ih ima u njemačko-hrvatskom dijelu (*v* = glagol, *vi* = neprelazni glagol, *vt* = prelazni glagol). Glagolski aspekt nema oznake. Objašnjenja se nastoje dati uz *svršene glagole*, prema kojima češće vode strelice upućivanja (npr. *objavljivati vt – objaviti*). No kako ni uz polazni glagol *objavljivati* nema oznake za glagolski aspekt, nego stoji samo oznaka *vt*, tako ni uz glagol prema kojemu vodi strelica – *objaviti* – nema nikakve oznake glagolskoga vida, pa su podaci o glagolima manjkavi. Šteta, jer se lako mogla uz nesvršene glagole staviti oznaka *impf. (objavljivati impf.)*, a uz svršene *pf. (objaviti pf.)*. Dakle, koliko god ovaj rječnik bio nov po vremenu objavljivanja, metoda mu je ista kao i u svim starijim rječnicima.

Kad kažemo *Englesko-hrvatski rječnik* (ur. Rudolf Filipović), zapravo ne mislimo na određeno izdanje ovoga rječnika, nego na cijeli niz izdanja djela zvanoga – zašto si katkada ne priuštiti dragost sjećanja na profesora Filipovića? – *Filipovim rječnikom*. Prisutnost toga rječnika u drugim englesko-hrvatskim, a i hrvatsko-engleskim rječnicima, zapravo je paradigmatična. Akademik Rudolf Filipović bio je još ranih 70-ih godina 20. stoljeća pokretač zamašnih projekata na planu kontrastivne lingvistike (veliki hrvatsko-engleski i englesko-hrvatski kontrastivni projekt u sklopu Instituta, kasnije Zavoda, za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu). A ipak, u kasnija izdanja svojega rječnika nije na desnoj strani (gdje se daju hrvatska značenja engleskih riječi) uveo oznake koje bi sistematizirale hrvatske glagole po aspektu, premda vrlo često (iako ne uvijek) nabraja i svršene i nesvršene glagole. Evo primjera: uz engl. **throw** navodi hrvatska značenja *baciti, bacati, dobaciti* (ali ne navodi i *dobacivati*), *hitnuti, tresnuti* itd.

Željko Bujas pak u svojem *Velikom englesko-hrvatskom rječniku* uz isti engleski glagol **throw** ima ova značenja: *baciti, dobaciti, oboriti,*

srušiti, zbaciti, prepustiti – dakle samo svršene (perfektivne) glagole, dok se nesvršeni (imperfektivni) ne navode. Primjećuje se da u Bujasovim objašnjenjima engleskih glagola znatno prevladavaju svršeni glagoli, a da nesvršeni izostaju. Usporedbom toga glagola u Bujasovu i u Filipovićevu rječniku lijepo se vidi da engleski glagol **throw** pokriva ona značenjska polja koja pokriva i hrvatski glagolski vidski par *baciti* (pf.) i *bacati* (impf.).

Pregledom spomenutih (a i mnogih drugih) dvojezičnih rječnika tipa strani jezik + hrvatski jezik uviđam sve više potrebu da se u objašnjenjima na desnoj (u ovom slučaju hrvatskoj) strani svakako uz glagole stave oznake kojem glagolskom vidu koji glagol pripada. To se može riješiti i tako da se hrvatski glagoli na desnoj strani nižu tako da se najprije izredaju svršeni (i da iza toga niza stoji oznaka *pf.*), a zatim da slijede nesvršeni glagoli (s oznakom *impf.* iza toga niza). Može se u zagradi naznačiti i glagolski vid svakoga glagola na desnoj strani rječnika, što bi bilo vrlo pouzdano i informativno – pogotovo strancu koji traži hrvatske ekvivalente za riječi iz svojega, stranoga, jezika. Mogu pretpostaviti da bi na to uslijedile žalopojke nakladnika kako im to širi opseg rječnika, a time povećava i troškove tiskanja. Istini za volju treba reći da su to i inače prozirni prigovori, jer takve oznake opsegom nipošto ne bi bitno proširile rječnik; ne treba posebno naglašavati kako se u nas i misli i radi na “kratke staze”, jer je korist koju bismo dugoročno izvlačili iz *tako opremljenih* rječnika sasvim drugi red veličina. Konačno bismo i domaćim i inozemnim korisnicima mogli ponuditi *isti*, jednako upotrebljiv rječnik koji će i domaćega i inozemnoga korisnika promatrati u isti mah kao zainteresiranoga korisnika *obiju* strana rječnika, ovisno o prilici u kojoj se nalazi. S gledišta glagolske problematike, to se može učiniti u onim slučajevima kada glagolski aspekti (vidski) parnjak pokriva *istu* radnju (jednom svršenu, jednom nesvršenu). Ako *tako* gledamo, nije teško zaključiti da bi takva mala novina u opisu rječničkih jedinica *i na desnoj strani* dvojezičnih rječnika donijela dalekosežnu i višestruku korist. A ne bi bila ni presedan. Naime, desna strana rječnika tipa strani jezik + hrvatski jezik nipošto ni dosad nije bila lišena nekih oznaka. Tako npr. *Njemačko-hrvatsko-srpski rječnik* Gustava Šamšalovića često ima i na hrvatskoj (desnoj) strani oznaku roda uz imenice, premda se osnovna oznaka uz leksičku jedinicu već nalazi uz riječ na *lijevoj* strani. Razumljivo, oznaka uz lijevu, njemačku, stranu odnosi se na rod te imenicu u *njemačkom* jeziku. Primjer:

Jagen *n* lovljenje, tjeranje *n*, jurnjava *f*

Jäger *f* lovačko umijeće, lov *m*

Janghegel *m* svjetina, rulja, gomila *f*

U rječnicima nisu rijetke na desnoj (hrvatskoj) strani ni oznake *fig.* (figurativno), *razg.* (razgovorno) i sl. Ne vidim nikakva razloga zašto bismo i hrvatske i inozemne korisnike rječnika kojima je jedna od strana hrvatska lišili tako dragocjena podatka kakav je glagolski aspekt. To više što je strancima ta kategorija u učenju hrvatskoga jezika jedna od najtežih.

Literatura

1. Arhanić, Đ., Živić, V., 1937: *Francusko-hrvatski rječnik*, Nakladna knjižara St. i M. Radić, Zagreb.
2. Deanović, M., 1942: *Talijansko-hrvatski rječnik*, Knjižara St. Kugli, Zagreb.
3. Šamšalović, G., 1964: *Njemačko-hrvatskosrpski rječnik*, II. izdanje, Zora, Zagreb.
4. Ladan, T., Markešić, I., 1998: *Njemačko-hrvatski i Hrvatsko-njemački rječnik*, ABC naklada, Zagreb.
5. Englesko-hrvatski rječnik (ur. R. Filipović), Školska knjiga, Zagreb.
6. Bujas, Ž., 1999: *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.

REFLECTIONS OF ASPECTUALIZATION IN DICTIONARIES
(FOREIGN LANGUAGE – CROATIAN LANGUAGE)

Summary

Croatian bilingual lexicography does not pay adequate attention to verbal aspect (not even in those dictionaries where the original language is Croatian, let alone in those where the original language is a foreign one).

In this article the author is concerned with bilingual dictionaries of the type “a foreign language + Croatian”. She proposes some innovations in the marking of verbal aspect (imperfective/perfective verbs) on the *right side* (Croatian) of the dictionary. This important information would make Croatian bilingual dictionaries much more useful to all users.

Ključne riječi: glagolski aspekt, oznake uz hrvatske glagole, rječnici strani jezik + hrvatski jezik

Key words: verbal aspect, marks for Croatian verbs, dictionaries foreign language + Croatian language (FL + Croatian)